

խօսք մը որ շատ մը փաստերու տեղ կը զօրէ՛. «Խնդամ զի պատրաստ ես լսել և առնել ըստ պատուիրանի Աբրահամը՝ ընդ կալ և ընդ դառնալ այտի... և միշտ եղիցի այդպէս»։ Աւիշանի խօսքերն են ատոնք։

Գրական գործը զոր կը թողու Յորելեար վաստակաւոր Հայրը, հակառակ կրթաւան — ուսուցչական ասպարէզի երկարաւ տեւ և ամբողջական զոհարեր նուիրման՝ աննշան չէ, և մեծ մասը անտիպ կը մնայ։ Ծանօթ է ամէնուն «Առաջին քայլ ի գրոց քարքառ»ը պարզ և գործնական դրութեամբ յօրինուած, և որ այնքան նպաստամատուց եղած է զբարբրը դիւրաւ և փութով սորվելու, ինչպէս գայն կանխող «Նախադրութիւն» — գրաբար քերականութեան։

Երկրասարդութեան շրջանին վանքի և դպրոցական միջնորդութիւն կուռ ու խանդոտ երգիչն եղած է գեղեցիկ և զգայուն քերթուածներով ոգեւորելով վանական մտերիմ և հանգիստական տօներ ու կացուրդներ։ Այդ գրութիւններով, տպուած և անտիպ, ողողուած է իր շրջանը։ Ատոնց մէկ ճիւղն են «Օրացոյց»ներու քերթուածները 1889-1893 տարիներուն։

Բայց գործը ուր իր զբաղաւորութեամբ թիւն և մեր Մխիթարեան դասական թարգմանիչներու արուեստն և գեղեցկագիտութիւնը կը փայլի՝ Պուալոյի «Արուեստ քերթողութեան» գրաբար թարգմանութիւնն է, այնքան յաջող և գնահատուած, հրատարակուած «Բազմավէպ»ին մէջ 1888-91։

Ատոնցմէ զատ 1885-1892ի շրջանին իր եռանդուն աշխատակցութիւնը բերած է «Բազմավէպ»ի, տալով հոն ստորագրուած և անստարագիր գրական բազմաթիւ ընտիր յօդուածներ, մեծ մասը գրաբար քերթուածներ՝ թարգմանուած Լամարթինէն, Տրիլէն, Բ. տը Լա Վիլնէէն, եւն։

Մեծ. Հայրը վերջին շրջանիս ալ, պաշտօններու կաշկանդումէն ազատ, դարձեալ

բերաւ իր աշխատակցութիւնը «Բազմավէպ»ի՝ հին ու նոր գրական պատառիկներով, ինչպէս նաեւ կրթական — բարոյական և ջատագովական օգտակար յօդուածներով՝ որոնց ծանօթ են և գնահատող թերթիս ընթերցողները։

Իր Գաստիարակի դպրոցական մախաղէն են նաեւ բարոյական սիրուն ու զուարթ և յոյժ կրթիչ թատերական հրատարակութիւնները, ինչպէս «Աւիշանը», «Անմեղքեան յայրանակը», «Զարմայր կամ Մոռացկոտ խնամակը», «Ջրացառութիւնը», «Խեղճի պակասը քսակի վնաս է», և հուսկ «Պարթիկ գողը»։

Ըսինք թէ անտիպներ ալ ունի, մաս մը աշխատութիւն և պտուղ իր ուսուցչութեան, ինչպէս են՝ Նամակագրութեան, Գրագիտութեան կամ Գեղարուեստ, Պատկեր ընդհ. գրականութեան, Գործնական Տաղաւորութեան. յետոյ ստուար բաժին մը Բեմականութեան և Կրօնական-բարոյական քարոզներու իր հետեւորի ջերմ շունչով և բարոյական ուժեղ խորքով։

Ահա պատկերը՝ ընդհանուր գծերով՝ Մխիթարեան վաստակաւորի մը, որ իր լուռ և համեստ նկարագրով այնքան բարիք բերած է մեր երէկի և այսօրուան սերունդներուն իրենց դաստիարակ, և իր Մխիթարեանի չափաւոր բաժինն ընծայած հայ Գրին և Դպրութեան, որոնցմէ զատ մեզմէ անտես՝ բայց Աստուծոյ քով զանձուած շատ արդիւններ կան կրօնական-բարոյական իր առաքելութեան գործունէութեան։ Մենք կը լռենք, թոյլ տալով որ շատ մը վկայութիւններուն մէջէն՝ որ իր գործը կը գնահատեն՝ խօսի մէկը և կնիքն ըլլայ մեր տողերուն։

«Մեր կրթական ներկայ յառաջիկա «դպրութիւնը կը պարտինք Մխիթարեան «Հօր մը, Գեր. Հ. Թադէոս վ. Թումա. «ճեանի, որոյ մասին ուրիշ անգամներ ալ «փութացներ ենք զբաղեցնել այս սիւնակ»

1. Ճիշտ այդ թուականին «Հանդէս Ամսօրեայ» ի մէջ ալ երեցաւ նոյն գործին թարգմանութիւն մը, աշխարհաբար, կատարուած ողբ. Հ. Գ. Մէնէվիշեանի

ձեռքով. սակայն, ինչպէս կրնայ բազմաթիւ ուշիմ ընթերցողը, աշխ. թրգմ. չունի լեզուական և գեղարուեստական այն փայլը՝ որով վերինը ճշխարհած է։

«նեւրու ընթերցողները։ Նոյն Գեր. Հօր «համեստութիւնն վերաւորելու երկիւղէն «պաշարուած, իր դրուատեաց արժանի «վարքին ու բարքին խօսքը ընելու պէտքն «չեմ զգար, քանի որ գործիչն գործէն «կը ճանչնայ ամէն մարդ։ Առաջին քայլի «և Նախադրութեան հեղինակը բոլորովին ան «ծանօթ դէմք մը չէ մեր գրական հրապարակին վրայ։ Երկու տարի հազիւ «կ'ընէ հոս երեւնալը՝ արդիւնը նախա «պէս իւր անձնորդ գոհողութեանը, որ «վենետիկի Ամեն. Աբրահամ և Արհ. Թե. «մակալին արտօնութիւններն առած դէպ «ի մեզ փութալն ու մեր դպրոցին վար «չութեան դեկը ձեռք առնելը մէկ ըրաւ, «և մինչեւ այսօր անոր զարգացման կը «նահատակի, բառին ստոյգ իմաստովը։ «Ինքը փորձ մանկավարժ մ'է, և յա «մառ աշխատող մը. իւր խնամքին ու «գուրգուրանաց առարկայ եղող բազմա «թիւ սաներն սիրաշահելու գաղտնիքն

«ունի, որով մեծ ու փոքր կը փոխա «ընեն իրեն ուսումնասիրութեան բոր «բոքին հետ, սէր և ակնածանք։ «Դպրոցէն դուրս կ'ապրի նա մեր մէջ «թանկագին բարեմասնութիւններով, ու «ընէ պատիւ կը բերեն իւր դարաւոր «ընէ տեսնես իւր անձին մէջ, փոքր մար «մնով ու մեծ հանճարով, սիրող և սի «ընէ Մխիթարեան համայնքին։ «Եկեղեցւոյ բեմին վրայ պերճախօս ու «հոգեւոր, արտաքին վերաբերութեանց մէջ «հեզահամոյր, խոհեմ և բարեկիրթ և պաշ «տող բարոյականի ողջ սկզբունքներուն։ «Ի մի բան՝ առաքելութեան պարտա «ճանաչութեան հետ, երբ յիշեալ յատ «կութիւնները միալուծ նկատենք միակ «անձի մը մէջ, որ տիպար եկեղեցականի «մը ձիրքերով օժտուած ըլլայ, կ'ունե «նանք մեր կրթական գործիչը»։

(«Մեմուարի Ախպար» Կ. Պ. 1905, Թ. 4272 - Յուլի 30 - Օգ. 12)

ԽՄԲ.

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾԱՌԱՅ Ա.Ի.ԵՏԻՍ ՊԵՏՐՈՍ ԺԴ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԻ ՏԱՆԸ ԿԻՒԿԻՈՅ ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ՍՈՒՐԲ ԳԱՋԷՆ ՀՈՈՎՄԱՅ

Սիրեցեալ Որդոյ Մերում ի Քրիստոս վեր. Հօր Թադէոսի վարդապետի Թումանեան
Մխարանի Մխիթարեան Ուխտի
Ողջոյն և աստուածաւանդ օրհնութիւն

Սիրեցեալ Որդեակ

Եթէ կոչումն եւ կարգ Քաճաճացութեան չընաղ իմն շնորհ է աստուածագործ սիրոյ Քաճաճացապետին յաւիտենից, տեւել բաւել ի նմին հաւատարմութեամբ ամս ձիգս արժանաւորն կենցաղոյ, առաւելութիւն եւս է անձին, որ «զպաշտօն կատարեալ» ու ներով արժարժեալ իցէ զշնորհս որ ի ձեռնադրութենէ երիցութեան։ Ի հայրենի քաղաքէն Քարբեղի, ուր եւ Մեր անեալ երբեմն եւ վարեալ է ապա զպաշտօն Քաճաճացութեան եւ Եպիսկոպոսութեան, դու մանուկ ընտրեալ փոխեցար ի

տունն Մեծին Մխիթարայ եւ անդէն վերածնեալ ի միտս եւ ի սիրտ կրթեցար մարգեցար յուսմունս եւ յառաքինի վարս, եւ այսպէս կազմեալ ընծայեցար արժանապէս յուխտն կրօնական Միաբանութեան Մեծին Մխիթարայ եւ ապա ձեռնադրեալ ի Քա-
հանայ Բարձրեղոյն եղիւր զանձնդ բոլորանուէր ի սպասաւորութիւն Կամոռիկէ Եկեղեցւոյ յազգիս մերում բանիւ, գրով եւ գործով:

Շրջան յիսուն ամաց, որ պսակ զարդիւնաւորն գլխովդ հիւսէ, արդարեւ ընծայէ գրեզ յորինակ բարի՝ կրօնակից եղբարցդ եւ Քահանայական դասուն առ հասարակ, որպէս եւ մեզէն գիտեմք հաւաստեալ եւ գամք հաճութեամբ սրտի վկայել հանդիսիւ ի տօնական աւուր Յոբելինիդ, զոր եւ մեզ ի տօն ունիմք, ըստ այնմ եմէ «Հայր որդւով բերկրեալ» պանծայ:

Փառք միոյն Աստուծոյ, պատիւ պարծանաց արդիւնաշատ Միաբանութեանդ, որ ծնողն է եւ մայր ազգանուէր պաշտօնէիդ, ընդ որոյ տօնն զուարճացեալ իրաւամբք խայտայ: Այլ դու եւ քեզ եւ Մեզ ազգակցացդ յիշատակ դրուատեաց մնաս մանաւանդ ծննդավայր քաղաքիդ, զոր սիրեցեր եւ յորմէ սիրեցար, զոր ողբամք այսօր եւ Մեք ընդ քեզ՝ խլեալ, բարձեալ ի մէնջ եւ դատարկացեալ ի հարազատ բնակչութենէն, որոյ մեծամասն բազմութիւն դառնամահ նահատակեցաւ: Յիշատակ սոցին օրհնութեամբ եղիցի առ յաւէտ:

Այլ արդ յուրախաւիժ տօնի Յոբելինիդ ի բաց թօթափեալ զամենայն տխրամիտն հոգս զանցից նահատակութեան ազգիս, յայն եւեթ դէտ ակն կալցուք, որ «զաւետիս կենացն ունի զարդիս եւ զհանդերձեցոցն... զի յուսացեալ եմք յԱստուած՝ կենդանի, որ է Փրկիչ ամենայն մարդկան, մանաւանդ հաւատացելոց», ասէ Առաքեալն եւ մեք յաւերժմք, մանաւանդ՝ որոց նահատակեցան վասն հաւատոց եւ հաւատարմութեան ուխտին՝ եմէ արեամբ չափ պատերազմեալ վասն Քրիստոսի եւ եմէ ճգնութեամբ առաքինի վարուց անցեալ անյողդողդ ընդ փորձ երկարակենցաղ կրօնաւորութեան, որ ուրացումն անձին է առ ի բազմապատիկ արդիւնաբերութիւն: Ի սոցին սակի ունիմք այսօր տեսանել գրեզ, Սիրեցեալ Որդեակ, որ իբրեւ զմարտիկ քաջ ի բարւոք պատե-
րազմի հոգեկանն կենաց զնետ երթեալ արդարութեան, աստուածպաշտութեան, զհա-
ւատոց, զսիրոյ եւ զամենայն քահանայավայելն առաքինութեանց՝ հասեալ կաս ի յաղ-
թանակ յոբելինական շրջանիդ:

Ի տեսիլ այսպիսի հանդիսական աւուր կենացդ զուարճացեալ եւ Մեք խնդամք ընդ քեզ եւ ուխտակից եղբարցդ եւ համօրէն Միաբանութեանդ: Եւ մաղթանս սրտա-
բուղիս ըղձից հեղեալ առաջի Տուչին ամենայն բարեաց ի հաւաստիս յարգալիւն սիրոյս՝
շնորհեմք քեզ ի բոլոր սրտէ զհայրապետականն Մեր օրհնութիւն:

Տուեալ ի Պատրիարքարանէս, որ ի Վերիտոն ի 10 աւուր ամսեանն Հոկտեմբերի,
յամի Տեառն 1937ի, եւ ի 2-ի հայրապետութեան Մերոյ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊԵՏՐՈՍ ԺԴ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

† ԱԻԵՏԻՍ ՊԵՏՐՈՍ ԺԴ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆՔ

Գարեգին Արքեպս. Յովսէփեանց. — Նիւթեր
և ուսումնասիրութիւններ հայ արուեստի և
մշակոյթի պատմութեան.

- Պրակ. Ա. 1. Վախտանգ որդի Ումեկայ
2. Իզնատիոս մանրանկարիչ և Շո-
թովանց տոհմը
3. Հաղբատի գպրոցի մի գլուխ գոր-
ծոց (Գեառչէնի Աւետարանը) (ար-
տատպ. «Սիոն» էն). Երուսաղէմ,
1935, մեծագիր էջ 76, գինը՝ 5
շիլին:

— Հաւուց թառի Ամենափրկիչը և նոյնանուն
յուշարձաններ Հայ արուեստի մէջ — Պատմա-
հնագիտ. ուսումն. Երուսաղէմ, 1937, մեծա-
գիր էջ 110, գինը 4 շիլին:

Սիմոնեան Պետրոս. — Յուշամատեն — Հայ-
կական Զմիւռնիւն. հրատ. Զմիւռնիոյ և Նիւ-
հայր. վերաշին. Միութեան. Տպ. «Արար»
Փարիզ, 1936, մեծագիր էջ 44, գինը 8 ֆր.
— Գարաւոր ճիգեր հայ անկախութեան համար.
1936 Մայիս 28, Պուքրէշ, էջ 32, գինը 20 լէշ:
Կրօնական Մատենադարան, հր. Կիւիկիոյ Կա-
թողիկոսութեան, 1934-1936, Անթիլիաս.

— Գ. — Գոսեր Աւետարանէն, հեղ. Բ. Կ. (ար-
տատպ. «Սիոն» էն). էջ 196, ֆր. 15.

Գ. — Փոքրիկներու ժամագիրքը (Բ. տպ.)
1936, էջ 152, ֆր. 2.

Ե. — Խորհուրդ աստուածաշնորհութեան —
Յոնդեան քարոզ մը՝ բարեյիշատակ
Գուրեան Եղիշէ Ս. է. էջ 42, ֆր. 2.

Զ. — Գոսեր Աւետարանէն. հեղ. Բ. Կ. (Բ.
շարք), էջ 448, ֆր. 20.

Ե. — Ասողապահական օգտակար և շա-
հաւէտ խրատք, էջ 20, ֆր. 1.

Ը. — Հոգեկան խոսքը և անոր դարմանը.
Հ. Պ. Սանտին, էջ 105, ֆր. 4.

Ն. Պարսկան. — Բանասէրի յուշագիրը Ա-Ե.
պրակներ. Տպ. «Արար» Ս. Բախտիկեան,
Պէյրութ. 1937. մէջ մի պրակի գինը՝ 1 ֆր.:

Պէյրութ. 1937. մէջ մի պրակի գինը՝ 1 ֆր.:

Թեօփոյեան Միլաս. — Նախերգանք (1. Ամպ
մը անցաւ. քերթ. — 2. Մեռած երկինքով.
արձակներ). Տպ. «Մատիս», Սոֆիա, 1937,
էջ 82, գինը՝ 10 ֆր.:

Կեօրիկ Պալ. — Հայ և վրացական ազգեցու-
թիւններ Ռուսիոյ ճարտարապետութեան վրայ.
Պուքրէշ, 1933, գինը՝ 25 լէշ:

Միհր. Ս. Նաճարեան. — Ահաւաղ աղա (կատա-
կերգ. 2 արար). Տպ. Մատիս. Պէյրութ, 1937:

Կերգ. 2 արար). Տպ. Մատիս. Պէյրութ, 1937:

Տօնիկեան. Թէ հայը ինչու չի յաջողիր քաղա-
քական գետնի վրայ. Տպ. «Սահակ-Մեսրոպ»,
Գահիրէ, 1935, էջ 20:

Յովսէփեան Տէր Գրիգորեան. — Աստուածա-
շունչն Հայոց. — (Նրա 1500ամեայ յոբելեանի
առթիւ). Տպ. Նոր-Ջուղա, 1935:

Մուշեղ Սարգսեան. — Կարօի սալառնակը. —
Տպ. «Խայեամ» («Նոր հասկեր» ի գրդրն.),
Թէհրան, 1935, էջ 24:

Գուրեան Խ. Ա. — Հայ Բողոքականութիւնը
Եգիպտոսի որպէս հասարակութիւն և եկեղե-
ցի: Տպ. Յ. Պաղտատար, Ֆակալա-Գահիրէ,
1936, էջ 16:

Հրանդ Հրահան. — Հրաշագործ Միութիւն.
Մատենաշար Հ. Բ. Ը. Մ. Տպ. «Լոյս», Բելո-
տիւ, 1936, էջ 80:

Երեսնամեայ Յորեկան Հայկ. Բարեգ. Ընդհ.
Միութեան. Յուշագիր Մարտէյի մասնա-
ճիւղի. պոմ. ակնարկ. հիմնադր. և գործու-
նէութիւնը: Տպ. Մարտէյ, 1936, էջ 32:

Յովս. Թադէոսեան (Թրգ. տոս. է). — Նորա-
ծին Մանուկի խնամքը, առողջապահութիւնն
ու դաստիարակութիւնը. Տպ. Թէհրան,
1937:

Արտաշատ Արքեպս. — Պաղտատի բերդը (ար-
տատպ. «Կոչնակ» էն): Տպ. Տէր-Սահակեան,
Հալէպ, 1937, էջ 59:

Նորիկեան Բենիամին. — Այգեկովք. Տպ.
«Պայքար» ի. Պոթիոն, 1937, էջ 248, գինը՝
1,50 տոլար:

Ա. Տէր-Ղազարեան. — Նոր երգեր (11 հատ)
ձայնագրուած. Տպ. «Արար» Խանդէք, Հա-
լէպ, 1937, գինը՝ 3 ֆր.:

Եջեր մեր ազատագրական պատմութենէն — Մա-
տենաշար Ազգային թ. 1.

Ա. Երկու տարի Հայկական բանակին մէջ.
գրեց՝ Տեղակալ Յովհ. Սահակեան.

Բ. Հայաստանի Հանրապետութեան վերջա-
լոյսին. գրեց՝ Գնդ. Տ. Բաղդասարեան. հրատ.
Հայ կամ. և մարտիկ. Միութեան. Փարիզ,
1937, Տպ. Ա. Տէր Զակարեան. էջ 288,

գինը՝ 15 ֆր.:

Հայ Գաղղ. Կեղր. Յանձնաժողով. — Տեղեկա-
գիր Հայ Գաղթականաց Կեղր. Յանձնաժո-
ղովին Երկրաստանամիայ գործունէութեան,
Փարիզ, 1937, Տպ. Խ. Մաթիկեան. էջ 47.

Սիմոն Գաբրամանեան. — Գրպանի Տարեցոյց
1938 թ. տարի: